

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Датум: 24. 10.2014. год.

**ИЗВЕШТАЈ ОПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА
ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију

Одлуком бр. 2511//1 од 16. 09.2014. године Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду образована је комисија за оцену подобности докторанта Сузанае Ђорђевић и теме докторске дисертације под називом „Епска биографија Реље Крилатице (јужнословенски контекст)“.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назива факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

др Бошко Сувајцић, ванредни професор, научна област Српска књижевност, Народна књижевност, 15.12.2009. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду

др Немања Радуловић, доцент, научна област Српска књижевност, Народна књижевност, децембар 2010. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду

др Данијела Петковић, научни сарадник, научна област Наука о књижевности, Народна књижевност, 16. 7. 2014. године, Институт за књижевност и уметност у Београду

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Сузана Ђорђевић је рођена 22. 01. 1984. у Зајечару, где завршава основну школу и гимназију. Дипломирала је на На Филолошком факултету Универзитета у Београду (Група за српску књижевност са општом књижевношћу) школске 2009/2010. године. Студије другог степена (мастер) уписује школске 2010/11 (ментор: професор Бошко Сувајцић), а трећег степена 2011/12. год.

Године 2010. започиње педагошки рад у ОШ „Деспот Стефан Лазаревић“ у Београду (најпре као професор српског језика, а затим као стручни сарадник - библиотекар) и учествује у свим облицима рада установе, уређује школски часопис.

Током докторских студија учествује на научним конференцијама: ФИЛУМ 2012.у Крагујевцу са радом: *Змајевити јунак и традиција – Секула се у змију претворио*; ФИЛУМ 2013.у Крагујевцу са радом: *Интертекстуалност и цитатност у књизи Кофери Цима Цармуша Петра Матовића*; НИСУН: Наука и савремени универзитет 2012. у Нишу са радом: *Три добра младе Ђурђевице*; Контексти 2012. у Новом Саду са радом: *Јеловник Црног Арапина*. Области научног интересовања су јој превасходно: народна књижевност, стара српска књижевност, дечја књижевност и савремена књижевност.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

РАДОВИ ОБЈАВЉЕНИ У ЧАСОПИСИМА И ЗБОРНИЦИМА

1. Змај Огњени Вук и Змија младожења, *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима*, година VII, Филолошки факултет, Београд, 2012.

2. Змајевити јунак и традиција: Секула се у змију претворио, *Савремена проучавања језика и књижевности*, година IV, књ.2, Филолошко уметнички факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2013.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, Комисија сматра да кандидат Сузана Ђорђевић испуњава све неопходне услове за израду докторске дисертације.

ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

НАПОМЕНА:

За ментора је предложен/а др Бошко Сувајцић, ванредни професор Филолошког

факултета у Београду, Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима.

Проф. Бошко Сувајдић се бави проучавањем Народне књижевности и фолклора, историје и теорије књижевности, упоредне књижевности теинтердисциплинарним истраживањима, посебно у области фолклористике и науке о књижевности. Из ових области објавио је више монографија, приређених издања, научних студија, огледа, расправа и приказа.

Библиографија ментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација.

1. *Јунаци и маске* (Тумачења српске усмене епике), Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2005, 331 стр. (ISBN 86-84885-08-2)
2. *Иларион Руварац и народна књижевност*, Библиотека „Српско усмено стваралаштво“, књ. 2, уредник Снежана Самарџија, Институт за књижевност и уметност, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2007, 524 стр. (ISBN 978-86-7095-126-6)
3. *Певач и традиција*, Београд:Завод за уџбенике, 2010, 291 стр. (ISBN 978-86-17-17041-5)
4. *Дновиде воде (Фолклорни елементи у српској књижевности)*, Orpheus – Филолошки факултет Универзитета у Београду, Нови Сад, 2012, 448 стр. (ISBN 978-86-7954-118-59)
5. *Народна књижевност. Епске песме у старијим записима*, Библиотека „Лицеј“, књ. 3, уредник Малиша Станојевић, Филолошки факултет, Београд, „Нова светлост“, Крагујевац, Крагујевац, 1998, 308 стр. (ISBN 86-7247-011-7)
6. *Епске песме о хајдуцима и ускоцима* [Антологија], Библиотека „Српске народне умотворине“, књ. 5, Гутенбергова галаксија, уредник Миле С. Баврлић. Предговор: Хајдуци и ускоци у народној поезији, 5-58. – Напомене: 331-423. – Библиографија: 430-448. Београд, 2003, 467 стр. (ISBN 86-7058-240-6)
7. *Хермесова гомила: симболика камена у збирци Камена успаванка Стевана Раичковића*, Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд: Међународни славистички центар, књ. 42/2, II том, 2013, 885–899.
8. *Пред Трајановим вратима. Епски лик Старине Новака код Срба и код Бугара*,

9. *Формула и мит. Формуле времена у бугаритицама о Косовском боју*, у: *Време, вакат, земан. Аспекти времена у фолклору*, Библиотека „Српско усмено стваралаштво“, књ. 8, уредник Лидија Делић, Београд: Институт за књижевност и уметност, 2013, 331–357.
10. *Савремена српска фолклористика: правци, циљеви, исходи*, у: *Савремена српска фолклористика I*, ур. Зоја Карановић, Јасмина Јокић, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, Центар за истраживање српског фолклора, 2013, 11–23.
11. „Орао се вијаше“. *Над градом формула*, у: *Промишљања традиције. Фолклорна и литерарна истраживања*, Зборник радова посвећен Мирјани Дрндарски и Ненаду Љубинковићу, Уредили Б. Сувајцић и Б. Златковић, Институт за књижевност и уметност (Посебна издања, књ. XXXVII), Београд, 2014, 147–165.
12. *Розповід про змієвбивцю*, *Слов'янський світ*, Національна академія наук України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Випуск 11, Київ, 2013, 3–21.

Комисија сматра да професор др Бошко Сувајцић испуњава све неопходне услове за ментора ове докторске дисертације за област Народна књижевност, Српска књижевност.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

ОЦЕНА:

1. формулације назива тезе (наслова)

Комисија закључује да радни назив тезе „Епска биографија Реље Крилатице (јужнословенски контекст)“врло добро представља предмет и обим предложене теме истраживања.

2. предмета (проблема) истраживања

Предмет научног истраживања обухватиће епског јунака Рељу Крилатицу у широком контексту: као могући историјски предлог (ћесар Хреља, великаш из 14.века), као змајевитог јунака (рад ће се бавити уочавањем типолошких карактеристика змајевитих јунака, као још једним значајним контекстом у епској стилизацији ове личности); фолклорно наслеђе на јужнословенској територији (упоредиће се варијанте са наведеног поднебља). Научно истраживање ће се бавити и законитостима обликовања епске биографије јунака на српском и јужнословенском етнокултурном простору.

Комисија закључује да је предложени предмет истраживања у потпуности у складу са очекиваним резултатима дисертације.

3. Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидат је приложио следећу библиографију извора и стручне литературе:

Извори:

- Арнаудов – Арнаудов Михаил, *Българско народни песни II, епосъ*, второ издание, ХЕМУСЪ, София, 1942.
- БНТ- Българско народно творчество в дванадесет тома, Том 1: Юнашки песни,отбрал и редактирал Иван Бурин, Български писател, София, 1961.
- Богишић - Богишић Валтазар, *Народне пјесме из старијих, највише приморских записа*, сабрао их и на свијет издао Балтазар Богишић, књ.1, Биоград, 1878.
- ЕР – *Ерлангенски рукопис старих српскохрватских народних песама*, издао

Герхард Геземан, Београд – Сремски Карловци, 1925.

- МН I – Hrvatske narodne pjesme, skupila i izdala Matica hrvatska, odio prvi. Junačke pjesme. I/1. Junačke pjesme, knjiga prva, uredili dr Ivan Božić i dr Stjepan Bosanac, Zagreb, 1896.
- МН II - Hrvatske narodne pjesme, skupila i izdala Matica hrvatska, odio prvi. Junačke pjesme. I/2. Junačke pjesme, knjiga druga, uredio dr Stjepan Bosanac, Zagreb, 1897.
- Петрановић, Богољуб. *Српске народне пјесме из Босне и Херцеговине*, књ. I - III, Свјетлост, Сарајево, 1989.
- СНП II-IV – *Сабрана дела Вука Караџића, Српскенародне пјесме*, издање о стогодишњици смрти Вука Стефановића Караџића 1864-1964 и двестогодишњици његовог рођења 1787-1987, Просвета, Београд 1986-1988.
- СНП VI-IX – *Српскенародне пјесме* 1 - 9, скупих Вук Стеф. Караџић, државно издање, Београд 1899-1902.
- САНУ II-IV – *Српскенародне пјесме из необјављених рукописа Вука Стеф. Караџића*, Српска академија наука и уметности, Одељење језика и књижевности, Београд 1974.

СМ – Сима Милутиновић Сарајлија, *Пјеванија црногорска и херцеговачка*, приредио Добрило Аранитовић, Никшић, 1990. [*Пјеванија црногорска и херцеговачка, сабрана Чубром Чојковићем Црногорцем*, у Лајпцигу, 1837.]

Стручна литература:

1. **Беновска-Сџбова**, Милена. *Змејат в българския фолклор*, Българска академия на науките, 1992.
2. **Bužinjska Ana**, Markovski Pavel. *Književne teorije XX veka*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
3. **Влчева** Десислава, Птице у бугарским народним представама и веровањима о свету и човеку, Кодови словенских култура, Птице, год.8, бр.8, Clío, Београд, 2003. стр.17-32
4. **Ван Генеп**, Арнолд. *Обреди прелаза*, СКЗ, Београд, 2005.
5. **Делић**, Лидија. *Живот епске песме: „Женидба краља Вукашина“ у кругу варијаната*, Завод за уџбенике, Београд, 2006.
6. **Делић**, Лидија. *Вукове збирке епских песама у контексту ранијих бележења*

(теме, јунаци, сижејни модели), докторска дисертација, ментор: проф. др. Снежана Самарџија, одбрањена на Филолошком факултету у Београду 2009.

7. **Детелић**, Мирјана. *Урок и невеста. Поетика епске формуле*, Посебна издања, књ. 64, Балканолошки институт, САНУ, Универзитет у Крагујевцу, Центар за научна истраживања, Београд, 1996.
8. **Детелић**, Мирјана. *Лексикон епских градова*, <http://www.mirjanadetelic.com/leksikon.php>, 6.2.2014.
9. **Динић**, Михаило. *Реља Охмућевић – историја и предање*, Зборник радова Византолошког института, књ. 9, 1966.
10. **Ђурић**, Војислав. О Рељи Крилатици у песништву, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 42/1-4, Београд, 1976.
11. **Елијаде**, Мирчеа. *Свето и профано*, Издавачка књижевна зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 2003.
12. **Живковић**, Драгиша. *Речник књижевних термина*, Београд, Бања Лука, 2001.
13. **Зечевић**, Слободан. Ванбрачно дете у народном веровању источне Србије, *Гласник Етнографског института Српске академије наука и уметности*, књ. XI-XV (1962- 1966), Београд 1969
14. **Зечевић**, Слободан. *Митска бића српских предања*, Београд, 2007.
15. **Јанићијевић**, Јован. У знаку *Молоха*, антрополошки глед о жртвовању, Београд, Вајат, 1986. год.
16. **Јовановић**, Бојан. Симболика змије у народној традицији балканских Словена, Заједничко у словенском фолклору, Балканолошки институт Српске академије наука и уметности, Београд, 2012, 369 – 377.
17. **Крстић**, Бранислав. *Индекс мотива народних песама балканских Словена*, САНУ, Београд, 1984.
18. **Лома**, Александар. Епски лик Краљевића Марка у светлу нове компаративне митологије (Песма 'Сестра Леке капетана' и трагови 'трофункционалне идеологије' у српској епизи), *Марко Краљевић – историја, мит и легенда*, *Расковник*, година XXIII, бр. 87–90, Београд 1997, 163–204.
19. **Лома**, Александар. *Пракосово: словенски и индоевропски корени српске епике*, Српска академија наука и уметности, Балканолошки институт,

Београд, 2002. год.

20. **Милошевић Ђорђевић, Нада.** *Заједничка тематско- сажејна основа српскохрватских неисторијских епских песама и прозне традиције*, Филолошки факултет београдског универзитета, Монографије, књига XLI, Београд, 1992, 27-41.
21. **Перић, Драгољуб.** *Трагом древне приче*, Матица српска, Нови Сад, 2006.
22. **Пешикан, Љуштановић Љиљана.** *Змај деспот Вук – мит, историја, песма*, Матица српска, Нови Сад, 2002.
23. **Пешикан, Љуштановић Љиљана.** *Аждаја/ала као женска хипостаза змаја? Гује и јакрепи*, Балканолошки институт, Београд, 2012, 43 – 56.
24. **Петковић, Данијела.** *Тријаде у српској епици, Промишљања традиције*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2014, 191.
25. **Prop, Vladimir.** *Morfologija bajke*, Prosveta, Beograd, 1982.
26. **Радуловић, Немања.** *Две метаморфозе у српској епици, Свет речи*, часопис за српски језик и књижевност, бр.19-20, Београд, 2005.
27. **Самарџија, Снежана.** *Морфологија двобоја и бојева у епској народној поезији, Књижевна историја*, XXXIV, 118, 2002/2003. год.
28. **Самарџија, Снежана.** *Биографије епских јунака* Друштво за српски језик и књижевност, Београд, 2008.
29. **Самарџија, Снежана.** *Увод у усмену књижевност*, Народна књига, Београд, 2007.
30. **Сувајџић, Бошко.** *Српско и бугарско усмено стваралаштво у интеркултурном коду, Српско усмено стваралаштво у интеркултурном коду*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2012.
31. **Сувајџић, Бошко.** *Змија у бугарштицама, Гује и јакрепи*, Балканолошки институт, Београд, 2012.
32. **Сувајџић, Бошко.** *Три добра јунака, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, Филолошки факултет, Београд, 2005.
33. **Сувајџић, Бошко.** *Јунаци и маске – типови карактеризације епског јунака*, Свет речи, Друштво за српски језик, Београд, 2001. 19-23.
34. **Сувајџић, Бошко.** *Дновиде воде – фолклорни елементи у српској књижевности, Orpheus*, Филолошки факултет, Нови Сад, 2012.

35. Стојановић, Ст. *Реља Крилатица*, Политика, 10. октобар 1930. стр. 6
36. Тројановић, Сима. Змије и друге немани водене по народним причама, *Српски етнографски зборник* књ. 1, Београд, Српска краљевска академија, 1934. 242-244.
37. Ћирковић, Сима. Историјско и епско, *Домети, часопис за културу*, јесен – зима, 1994, год. 21, бр. 78-79, стр. 66-69.
38. Ћоровић, Владимир. *Историја српског народа*, http://www.rastko.rs/rastko-bl/istorija/corovic/istorija/3_7.html, 10.2.2014.
39. Флоринский, Тимофеи. *Южніе Славяне и Византия во второй четверти века*, Петроград 1882.
40. Чајкановић, Веселин. Секула се у змију претворио, *Студије из српске религије и фолклора 1919 – 1924*, Сабрана дела 1, Београд, 1994.

4. циљеви истраживања

Основни циљ рада јесте допринос у осветљавању епске биографије једног од најзначајнијих јужнословенских јунака, о коме су распрострањене песме на ширем простору Балкана. У фокусу пажње је однос између историје и епике са једне, и мита и епике са друге стране. Циљ је што потпуније осветлити трагове митског наслеђа у епици (простори својствени змају: вода, планина; функције змаја: медијатор, горњи и доњи свет, борба са натприродним непријатељима, итд.).

Један од важних циљева истраживања је однос јунака и жанра: колико жанр условљава обликовање епског јунака. Потребно је аналитички осветлити улогу Реље Крилатице у контексту старијих записа и збирки из 19. и 20. века.

Циљ је дати и што целовитију епску биографију змајевитог јунака: **име** (уз које стоји територија или атрибут: Реља од Пазара, Реља/Хреља Бошњанин (Богишић, 101; СНП, VI, 34, 37, 39, 42; САНУ, II, 69, 85; СМ, 79; МН II, 46) Реља од Будима, Реља Крилати, Реља Крилатица (СНП VI, 37; САНУ II, 55), Реља Крилатовић (СНП, III, 10); Рељо Шестокрило, БНТ I: Јунашки песни, *Крали Марко и Арватка девојка*; Реља Шестокреља, *Марко девер на Иве Черногорче*; Рељо Крилатиче, *Крал Марко и Филип Маджарин*, Реља Шестокрилца, Арнаудов, 12, итд; **порекло снаге** (змајевити јунаци – чудесно рођење/одсуство оца/ змај отац: СНП II, 40: *копиле*; **епски атрибути** (коњ:

дорат, виловити коњ (Богишић, 101,СНП,II,40), оружје: *сабља окована, сабља, копље коштуница* (СНП, 2, 79; БНТ I, *Султан Мурад и Бановик Петър*; СНП, II,87); **социјална димензија лика и породични односи; противници** (реални и хтонски: *цидовка девојка* МН II, 49; *вила* МН I, 62; Арапи: *Петрановић, II,24*); **смрт јунака** (*устрељује га вила* МН I, 62; *Петрановић, II,24*).

Важан циљ дисертације је и осветљавање јужнословенског контекста епске биографије Реље Крилатице. У Бугарској и Македонији су посебно заступљени елементи који обликују фантастичну представу о овом јунаку; на територији данашње Босне и Херцеговине и Хрватске, између осталог, чувају се елементи епске биографије који се тичу брака и смрти јунака.

Кандидат ће се у дисертацији посебно позабавити елементима змајевитости у епској биографији Реље Крилатице: тајновито порекло (ванбрачно дете), белези (крилатост), разоткривање (змајских белега и порекла, и услед тога ипак не долази до смрти јунака), коњ (носи змајске белеге, по принципу преласка са власника на коња); прелазак границе *овог* и *оног* света; смрт јунака.

Према досадашњем истраживању на формирање епске биографије Реље Крилатице у великој мери учествовале су фолклорне представе о змају; потенцијални историјски предложак је у јакој спрези са фолклорним елементом; према запажањима кандидата, змајевитост се у највећој мери активира у „прелазним“ ситуацијама, тј. на граници живота и смрти

Циљ је и расветлити важна књижевнотеоријска питања односа јунака, сижеа и жанра, као и сложених механизма обликовања епске биографије јунака и поступке усменог традирања.

Циљ је и дати попис свих расположивих варијаната на јужнословенском етно-културном простору.

5. очекивани резултати

Применом више метода (најпре компаративна и структуралистичка) кандидат ће покушати да представи што целовитију епску биографију Реље Крилатице и омогући одговор на питање да ли она варира у поједним подручјима Балкана (сходно моделу

епских биографија и понуђеној грађи). Анализом и поређењем посебно ће издвојити дистинктивне тачке ове биографије и објаснити њихову природу (да ли је у појединим подручјима израженија митска или историјска подлога, да ли је она условљена живим наслеђем и сл.).

6. план рада

Имајући у виду садржај, опсег и циљеве истраживања, докторски рад чиниће следеће целине:

Уводни део рада биће предвиђен за дефинисање појмова и језичке апаратуре којом ће се кандидат користити приликом писања, ради што прецизнијег означавања проблема или појава о којима ће бити речи. Потом ће направити осврт на досадашње текстове и истраживаче који су се у својим радовима бавили позицијом Реље Крилатице у нашој епици. Предмет истраживачке пажње биће и историјска сазнања о животу ћесара Хреље, односно монаха Харитона, са којим често истраживачи пореде епског јунака.

Средишњи део рада биће предвиђен за саму анализу корпуса по већ наведеним критеријумима епске биографије.

Посебно поглавље тицаће се традиције и митског слоја (*ниже* или *народне* митологије). Овај део би расветлио појединости које су опште у словенској митологији и у случају Реље Крилатице. Такође, утврдиће се и на који начин ове појединости утичу на формирање сижеа. Кандидат ће издвојити најстарије језгро, утврдити слојеве сижеа који се обликују по законима епике и нашег поднебља.

С тим у вези Реља Крилатицаће бити ситуиран у контекст других змајевитих јунака у нашој епици (Змај Огњени Вук, Секула Дракуловић, Змија младожења), при чему ће се упоредити и уочити типолошке сродности (чудесно порекло, хтонски противници, период „инкубације“ који је табуиран и представља прелаз/метаморфозу, смрт јунака и обредност као важан моменат у епском грађењу оваквих јунака).

Завршни део биће предвиђен за закључак и сумирање истраживачких резултата који ће у крајњем исходу, уколико се потврде предложене хипотезе, дати јаснију слику о овом епском јунаку, његову позицију у оквиру палете змајевитих јунака наше епике,

те његов значај у фолклору и традицији Балкана.

7. методе истраживања

Израда дисертације под насловом „Епска биографија Реље Крилатице (јужнословенски контекст)“ захтева употребу различитих књижевнонаучних и фолклористичких метода и истраживачких поступака.

Поред књижевноисторијског и књижевотеоријског приступа, кандидат ће се бавити историјом, као и упоредном религијом и митологијом. Тема захтева познавање и примену књижевнонаучне и фолклористичке методологије, те употребу компаративних и структуралистичких метода.

ВИЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА:

Сматрајући да ће дисертација Сузане Ђорђевић донети низ драгоцених резултата у проучавању поезике епске поезије, као и да ће из компаративне перспективе осветлити јужнословенски контекст епске биографије Реље Крилатице, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидата **Сузане Ђорђевић** предложене теме докторске дисертације „Епска биографија Реље Крилатице (јужнословенски контекст)“, а да се за ментора именује **др Бошко Сувајџић**, ванредни професор Филолошког факултета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. др Бошко Сувајџић, ванредни професор
2. др Немања Радуловић, доцент
3. др Данијела Петковић, научни сарадник

